

Machinerieën van geborgenheid en angst

Massa, stedelijkheid, popcultuur, suburbia, geweld. Het zijn centrale begrippen
in het werk van de Amsterdamse filosoof en popliefebber

René Boomkens

Patrick Allegaert en Marleen Baeten lazen zijn publicaties
en hadden een gesprek met hem.

We ontmoeten René Boomkens na een voorstelling van *Bernadetje* (Victoria) in Leuven. Voor hem heeft *Bernadetje* iets klassiek stedelijks, 'een soort *West Side Story*, maar dan zonder romantisch sluitstuk'. Hij hoort er de kreet *I wanna live in Brussels* – of *Gent* – in. Boomkens denkt aan Molenbeek of Schaarbeek, maar niet aan het 'suburbia' waaraan hij heel wat aandacht schenkt in zijn analyses. Ook met 'geweld', een thematiek die hij aansnijdt in *De Angstmachine*, heeft *Bernadetje* niet danig veel te maken, wél met verheving. 'De personages hebben allemaal een dreun van de molen gekregen; het visuele van de voorstelling is uiterst spannend; er wordt gedanst met auto's, house zegeviert in de contrastrijke muziekkeuze, er wordt gespeeld met soundmix. De scène waarin de vijf jongens en mannen met hun botsauto's de vijf meisjes bestormen heeft veel weg van een verkrachting. De jongen die te veel gedronken heeft, valt geen drie maar wel twintig keer. Zo wordt een dronkemanscène verhevigd tot choreografie. In *Bernadetje* worden harde theatrale en choreografische middelen gebruikt en hoewel het niet gaat om traditionele theatrale middelen zijn ze allesbehalve netjes verpakt en afgewerkt zoals dat bij televisie het geval is.'

Het verwondert Boomkens niet dat *Bernadetje* de stad als milieu heeft, en niet suburbia. Suburbia doet het eigenlijk in geen enkele kunstvorm. Literatuur leent zich er blijkbaar nog het best toe. Boomkens: 'Er zijn weinig kunstenaars die over voldoende verbeeldingskracht beschikken om scheppend om te gaan met iets dat zo weinig verbeelding oproept als suburbia.' Veel kunstenaars vinden datgene dat het meest zichtbaar is het minst interes-

sant om over te praten. Bovendien is er geen vertoog te vinden dat uitroept: 'lang leve suburbia'. En als er geen verdedigers zijn is het moeilijk om een anti-verhaal te maken. Gevolg: als suburbia al eens figureert in een kunstwerk, dan ligt het thema van de vervreemding er vingerdik bovenop. Suburbia als metafoor voor de definitieve ondergang van de beschaving, zoals bij Peter Handke of Rainer Werner Fassbinder.

'Suburbia' betekent letterlijk: 'het gebied van de voorsteden'. Waarover hebben we het?

Peter ter Horst, tot voor kort correspondent voor *NRC-Handelsblad* in Zuid-Afrika, geeft in zijn boek *De Trek. Thuisland Zuid-Afrika* (1996) een mooie omschrijving: 'Dalpark was *suburbia*, de droom van modaal Zuid-Afrika. Het was zo'n buurt waarin Amerikaanse horrorfilms zonnig beginnen. De ruime bungalows lagen financieel in het bereik van politiemannen, onderwijzers, veiligheidsbeambten, verzekeringsagenten en taxichauffeurs. De huizen stonden in licht glooiende straten met grote tuinen rondom. Lang niet alle huizen waren aan het zicht onttrokken door muren, zoals in de stad. Het leek er doods en saai. De bewoners noemden het "netjes en lekker rustig".'

Suburbia ontstond in de negentiende eeuw als een uitweg voor de burgerij uit de wanor-

delijke, gevaarlijke, vuile en overvolle steden, uit de als onmenselijk ervaren levensomstandigheden. Het begon met tuinvijken en nam uitbreiding tot grote monotone voorsteden. 'Aanvankelijk representeerde het een utopie voor de rijken – en het klassieke Amerikaanse Suburbia heeft nog steeds de uitstraling van een serie namaak-landgoederen. Een droomwereld voor de rijke burger, de ideale mix van natuur en cultuur, iets tussen stad en platteland dat "the best of both worlds" combineerde.' (*Ontwerpen voor de onmogelijke stad*).

Bijlmer

Ook de Bijlmermeer werd tussen 1966 en 1973 – in de geest van Le Corbusier – ontworpen voor een middenklassepubliek. De promotiefilmpjes tonen dames in plooirok met kindervagen en heren in maatpak met auto. Maar intussen heeft de Bijlmer voor heel Nederland het imago gekregen dat vroeger op de Amsterdamse binnenstad rustte: het grootste gevaar op elkaar gehoopt. Nu is de Zeedijk 'een museumstraatje waar ter verhoging van de feestvreugde enkele afgeleefde junks rondhangen, verzorgd door de staat'. De nieuwe junks wonen in Bijlmermeer. Het zijn Surinamers, Antillianen en andere inwijkelingen uit de Nederlandse koloniën. Het stadsbestuur wil de Bijlmer afbreken. Journaliste Bernadette de Wit is lid van het wijkcomité dat protesteert tegen deze plannen en stem geeft aan een ander soort ervaring van deze uit de hand gelopen planologie: 'Ik woon in de Bijlmermeer, het meest besproken en grootste stukje buitenland van Nederland. (...) Toen ik erheen verhuisde, duurde het even voordat de inwoners van het eeuwenoude centrum me wisten